

ДОСВІД ШТУЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДУБОВИХ НАСАДЖЕНЬ РІЗНИМИ ВИДАМИ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ У ПІВДЕННО-СХІДНІЙ ЧАСТИНІ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ

Даниленко О.М., заступник директора з наукової роботи
Державне підприємство «Харківська лісова науково-дослідна станція»

Румянцев М.Г., завідувач відділу лісовідновлення та
захисного лісорозведення, канд. с.-г. наук, ст. досл.
Український науково-дослідний інститут лісового господарства і
агролісомеліорації імені Г.М. Висоцького

Дуб звичайний (*Quercus robur* L.) є однією з головних лісоутворювальних порід в лісах України. У лісовому фонді країни насадження за його участі займають площу близько 1,7 млн га, зокрема в межах Лівобережного Лісостепу України, понад 284 тис. га [4].

Головною метою ведення господарства в дубових лісах є вирощування біологічно стійких, високопродуктивних і довговічних насаджень, які ефективно виконуватимуть еколого-захисні функції [3]. Метод створення штучних дубових насаджень, вид садивного матеріалу та його якість мають відповідний вплив на стан, продуктивність і стійкість майбутніх насаджень [2].

Щорічні обсяги штучного відновлення дубових насаджень на підприємствах, підпорядкованих Державному агентству лісових ресурсів України, у середньому становлять 6,3 тис. га в рік, зокрема в Харківській області – майже 0,3 тис. га [1].

Серед способів відтворення дубових лісів (природного, штучного або комбінованого) в умовах Лівобережного Лісостепу України, у т. ч. і в ДП «Харківська ЛНДС», продовжує переважати штучний (створення лісових культур).

Досвід відтворення дубових насаджень різними видами садивного матеріалу в регіоні досліджень вивчали на основі аналізу звітних матеріалів по лісокультурному виробництву ДП «Харківська ЛНДС» за період 2008–2023 рр. Загалом проаналізовано майже 220 ділянок лісових культур дуба звичайного, створених садінням сіянців із закритою (ЗКС) і відкритою (ВКС) кореневою системою та висіванням жолудів.

Результати проведеного аналізу свідчать, що за період 2008–2023 рр. науковцями та працівниками ДП «Харківська ЛНДС» здійснено штучне відновлення дубових насаджень на площі 348,5 га, у т. ч. садінням сіянців із ВКС на площі 229,6 га (65,9 % від загальної площі), сіянців із ЗКС на площі 51,8 га (14,9 %) та висіванням жолудів на площі 67,1 га (19,2 %) (табл. 1).

Таблиця 1 – Розподіл площі створених лісових культур дуба звичайного різними видами садивного матеріалу по ДП «Харківська ЛНДС» за роками

Роки створення культур*	ВКС		Жолудь		ЗКС		Разом	
	га	% **	га	%	га	%	га	%
2008	35,0	63,9	17,8	32,5	2,0	3,6	54,8	100
2009	18,1	43,4	20,7	49,6	2,9	7,0	41,7	100
2010	14,8	88,1	2,0	11,9	–	–	16,8	100
2011	21,9	54,5	8,7	21,5	9,6	24,0	40,2	100
2012	15,1	61,4	7,5	30,5	2,0	8,1	24,6	100
2013	18,9	86,3	–	–	3,0	13,7	21,9	100
2014	16,6	64,8	6,0	23,4	3,0	11,8	25,6	100
2015	20,3	75,5	0,3	1,1	6,3	23,4	26,9	100
2016	22,1	88,8	–	–	2,8	11,2	24,9	100
2017	19,8	70,5	4,1	14,6	4,2	14,9	28,1	100
2018	7,2	69,9	–	–	3,1	30,1	10,3	100
2019	9,0	75,0	–	–	3,0	25,0	12,0	100
2020	4,1	57,7	–	–	3,0	42,3	7,1	100
2021	3,3	44,0	–	–	4,2	56,0	7,5	100
2023	3,4	55,7	–	–	2,7	44,3	6,1	100
Разом	229,6	65,9	67,1	19,2	51,8	14,9	348,5	100

Примітка: * – у 2022 р. через військові дії лісові культури у ДП «Харківська ЛНДС» не створювалися; ** – відсоток взято від загальної площі створених лісових культур у певний рік.

Найбільше лісових культур дуба садінням сіянців із ВКС було створено у 2008 р. – на площі 35,0 га, що становить 15,2 % від загальної площі, а найменше у 2021 і 2023 рр. – 3,3 і 3,4 га (по 1,5 %) відповідно.

Найбільше лісових культур дуба висіванням жолудів було створено у 2009 і 2008 рр. – на площі 20,7 і 17,8 га відповідно, що становить 30,9 і 26,5 % від загальної площі, а найменше у 2015 р. – 0,3 га (0,4 %).

Найбільше лісових культур дуба садінням сіянців із ЗКС було створено у 2011 р. – на площі 9,6 га, що становить 18,5 % від загальної площі, а найменше у 2008 і 2012 р. – по 2,0 га (по 3,9 %).

Частка створених культур садінням сіянців із ЗКС за період 2008–2023 рр. коливалася від 3,6 до 56,0 % від загальної площі. Слід відмітити, що в останні роки обсяги лісовідновлення зменшилися, а частка створених культур садінням сіянців із ЗКС суттєво збільшилася. Це пов'язано зі зменшенням площ рубок, особливо суцільних санітарних рубок. Так, починаючи із 2018 р. на підприємстві лісові культури створюються лише на зрубках, утворених після проведення лісовідновних рубок смугово-поступовим способом. При цьому площа створених культур садінням сіянців із ЗКС є приблизно однаковою кожного року. Загалом за період 2008–2023 рр. частка створених культур садінням сіянців із ЗКС становить майже 15 %.

Зазначимо, що на підприємстві для садіння використовують власні вирощені однорічні сіянці із ВКС і ЗКС. Сіянці із ВКС вирощуються згідно з «Рекомендаціями з вирощування сіянців головних і цінних супутніх лісових порід у відкритому та закритому ґрунті» (2010 р.), а із ЗКС – «Рекомендаціями щодо вирощування садивного матеріалу головних лісоутворювальних порід» (2017 р.) розробленими в УкрНДІЛГА ім. Г.М. Висоцького.

Під час вирощування сіянців дуба проводяться заходи з інтенсифікації росту сіянців (підживлення стимуляторами росту, мінеральними або гуміновими добривами, мікробіологічними препаратами тощо) та захисту жолудів та сіянців від збудників хвороб та шкідників (обробка фунгіцидами та інсектицидами).

Установлено, що лісові культури дуба звичайного, створені різними видами садивного матеріалу, характеризуються доволі доброю якістю. Так, частка лісових культур дуба, створених садінням сіянців із ВКС і переведених у вкриті лісовою рослинністю землі за 1 і 2 класами якості, становить 80,5 %, садінням сіянців із ЗКС – 91,3 %, а висіванням жолудів – 84,6 % від загальної площі.

Загалом відмітимо, що природні умови регіону досліджень є доволі сприятливими для успішного росту дуба звичайного. Лісові культури за його участі відзначаються доволі добрим станом, за ними проводять ретельні агротехнічні догляди як ручні, так і механізовані. Це, в свою чергу, сприяє успішному росту дуба і переведенню ділянок у вкриті лісовою рослинністю землі раніше на 2–3 роки встановленого нормативу (7 років для свіжих і вологих дібров Лісостепу України).

Література

1. Даниленко О. М., Висоцька Н. Ю., Тарнопільський П. Б., Румянцев М. Г. Вплив регуляторів росту рослин на ріст і масу сіянців дуба звичайного у Південно-Східному Лісостепу України. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 2021. Вип. 138. С. 59–67.
2. Лук'янець В. А., Румянцев М. Г., Мусянко С. І., Тарнопільська О. М., Кобець О. В., Бондаренко В. В., Ющик В. С. Досвід штучного лісовідновлення дубових насаджень різними методами та видами садивного матеріалу в Південно-Східному Лісостепу України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2023. Вип. 33(1). С. 7–13.
3. Ткач В. П., Букша І. Ф., Ведмідь М. М. Сучасні проблеми розвитку лісового господарства Харківської області. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 2013. Вип. 122. С. 3–11.
4. Tkach V., Rumiantsev M., Kobets O., Lukyanets V. Musienko S. Ukrainian plain oak forests and their natural regeneration. *Forestry Studies*. 2019. Vol. 71. P. 17–29.